

หัวข้อวิทยานิพนธ์

สังคมวิทยาการพัฒนาและความด้อยพัฒนา : บทวิจารณ์
ทฤษฎีพึ่งพา(Contribution to the Critique of Dependency
Theory)

ชื่อผู้เขียน

นายสุรพล ธรรมร่มดี

(Mr. Surapon Thamromdee)

คณะ

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ดร.วรพล พรหมกบุตร

ปีการศึกษา

2530

บทคัดย่อ

ทฤษฎีพึ่งพาในสายมาร์กซิสต์ที่เกิดขึ้นและมีพัฒนาการมาตั้งแต่ศตวรรษ 1960 เป็นต้นมาสามารถแบ่งออกเป็น 2 กระแสสำคัญคือทฤษฎีพึ่งพาแบบเก่ากับทฤษฎีพึ่งพาแบบใหม่ หากพิจารณาจากผลสะท้อนทางปัญญาที่มีต่อวิธีการศึกษาระบบทุนนิยมโลกและความด้อยพัฒนาในโลกที่สาม อาจกล่าวได้ว่า ทฤษฎีพึ่งพาแบบเก่าอันประกอบด้วย Frand, Wallerstein และ Amin เป็นตัวแทนเป็นกรอบทฤษฎีที่ก่อให้เกิดปัญหาการใช้ทฤษฎีมาร์กซิสต์มากที่สุด ทั้งนี้ก็เพราะทฤษฎีดังกล่าวมีบทสรุปสำคัญเกี่ยวกับระบบทุนนิยมโลกที่เกิดขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 16 และทำให้โลกที่สามเข้าสู่ระบบทุนนิยมโลกด้วย กลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนศูนย์กลางกับส่วนรอบข้าง โดยที่ฝ่ายแรกมุ่งสู่อำนาจส่วนเกินจากฝ่ายหลัง จนทำให้โลกที่สามต้อง "พึ่งพา" ตลาดภายนอก เงินทุน และเทคโนโลยีของส่วนศูนย์กลาง และเกิดสภาพ "ด้อยพัฒนา" ในด้านที่ขาดแคลนตลาดภายใน อุตสาหกรรมเป็นเพียงส่วนน้อยนิด ขณะที่ภาคเกษตรเป็นส่วนข้างมากและเต็มไปด้วยความล้าหลังและยากจน

บทเสนอเหล่านี้ถูกวิจารณ์อย่างมากจาก Laclau, Brenner, กลุ่มทฤษฎีพึ่งพาแบบใหม่อย่าง Cardoso และ Dos Santos กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์อย่าง Petras, Warren เป็นต้น โดยเสนอทฤษฎีที่แตกต่างกับทฤษฎีพึ่งพาแบบเก่าอย่างมาก กล่าวคือ ระบบทุนนิยมโลกเกิดขึ้นเมื่อราวศตวรรษที่ 17 ครั้งแรกก็อังกฤหลังการปฏิวัติขึ้นสู่นายทุนด้วยการต่อสู้ทางชนชั้นและการปฏิวัติอุตสาหกรรม และเข้ามามีความสัมพันธ์กับโลกที่สามในกระบวนการล่าอาณานิคม โดยมุ่งให้เป็นตลาดสินค้าอุตสาหกรรมและกอบโกยวัตถุดิบและกำลังแรงงาน

มาทำการผลิตยังเมืองแม่ อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ดังกล่าวก็แปรเปลี่ยนไปเมื่อระบบทุนนิยมโลกเข้าสู่ยุคจักรวรรดินิยมมีความสัมพันธ์ใหม่เกิดขึ้นกับอาณานิคมคือ การลงทุนและเคลื่อนย้ายการผลิตไปยังอาณานิคมและโลกที่สาม ความสัมพันธ์ดังกล่าวยิ่งขยายตัวอย่างมากในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ่งนี้ทำให้โลกที่สามเกิดกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศจากอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าไปสู่อุตสาหกรรมส่งออกมีการพัฒนาสภาพการผลิตเทคโนโลยี การสะสมทุนภายใน การขยายตลาดภายใน จนทำให้ในโลกที่สามถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ กลุ่มประเทศส่วนรอบข้างที่ยากจนและต้องพัฒนาไปกับกลุ่มประเทศกึ่งอุตสาหกรรม หรือ กลุ่ม NICs ซึ่งกลุ่มกลุ่มนี้เองที่เป็นตัวชี้ให้เห็นว่าโลกที่สามไม่ได้ตกอยู่ในสภาพด้อยพัฒนาและพึ่งพาอย่างหยุดนิ่ง ทั้งนี้ก็เพราะพลวัตรของการต่อสู้ทางชนชั้นภายในที่ทำให้ "กลุ่มทุน" ภายในประเทศเติบโตขึ้นพร้อมกับกลไกรัฐทหารและเป็นตัวแทนของการสร้างระบบทุนนิยมขึ้นจาก "ข้างใน"

นอกจากนี้ต่อจากผลจากการวิจารณ์"ทุนนิยม"นำไปสู่ให้วิภาษวิธีศึกษาที่เรียกว่า "มรรควิธีแบบวิภาษวิธีจากแบบวิถีการผลิตไปสู่องค์ประกอบสังคม" ซึ่งเริ่มต้นวิเคราะห์สังคมจากการคิดแบบส่วนทั้งหมด และจากนามธรรมไปสู่รูปธรรมคือ จากแบบวิถีการผลิตที่ประกอบด้วยมโนทัศน์อย่างพลังการผลิต, การแบ่งงาน, การครอบครองส่วนเกิน และการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตไปสู่ระบบเศรษฐกิจ ที่ประกอบด้วยมโนทัศน์อย่างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนในสาขการผลิตต่าง ๆ และการปะทะประสานระหว่างวิถีการผลิต จนที่สุดจัดความสัมพันธ์เหล่านี้อยู่ในองค์ประกอบสังคม ซึ่งเป็นรูปธรรมที่ปรากฏตัวตนของการเคลื่อนไหวของระบบทุนนิยมที่เกี่ยวกับการผลิตซ้ำ การเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบอินทรีย์ภาพของทุน แนวโน้มการตกลงของอัตรากำไรเฉลี่ย และวิกฤติการณ์

จากนั้นวิธีการศึกษาและกรอบการวิจัยทฤษฎีพึ่งพาแบบเก่าได้ช่วยให้ข้อสรุปเกี่ยวกับการวิเคราะห์สังคมไทยได้ว่า ระบบทุนนิยมไทยเกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2475 มีพัฒนาการจากการเติบโตของกลุ่มทุนนิยมขุนนาง และวิจารณ์ทฤษฎีพึ่งพาของไทยได้ว่า ใช้กรอบทฤษฎีพึ่งพาแบบเก่ามาศึกษาทำให้เข้าไม่ถึงลักษณะพลวัตรของทุนนิยมไทยที่สามารถก่อให้เกิด "กลุ่มทุนไทย" และ "กลไกรัฐทหาร" ที่ร่วมกันสร้างกระบวนการสะสมทุนภายในสังคมให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นเอกเทศโดยลัมพัทธ์